

Dialekten i Gammalsvenskby

– att göra den negligerade rösten hörd. Substantiv i dialekten (del 2)

I april 2018 satte Riksföreningen Sverigekontakt i gång ett projekt för beskrivning av dialekten i Gammalsvenskby, den märkliga svenska språkvarietet som talas i södra Ukraina av ett litet antal äldre personer vars förfäder kom från Dagö (Hiiu-maa) 1782. I denna artikel fortsätter Alexander Mankov berätta om substantiv i dialekten. Det var bl.a. tema för hans föredrag »Towards a Description of the Dialect of Gammalsvenskby: Some problematic areas in current grammar description» vid en konferens »Descriptive Grammars and Typology. The challenges of writing grammars of underdescribed and endangered languages», Helsingfors universitet, 27–29 mars 2019.

I föregående artikel (»Sverigekontakt», N° 1, 2019, s. 20–23) började jag berätta om substantiv i byns svenska dialekt. Vi tittade på vilka böjningsmönster som urskiljs i dialekten och hur substantivens klassifikation sker när det gäller deras böjningsändelser (en sådan klassifikation kallas **morfologisk**). Men fastställande av de böjningstyper som har behandlats i föregående artikel skapar inte en fullständig bild av substantivens böjning. Det finns två orsaker till detta. Den första är den att ursprungligen samma ändelse kan förändra sitt utseende, vilket beror på det ljud som ändelsen kommer i kontakt med när den läggs till ordet (eller, rättare sagt, till ordets stam). Som resultat får vi en hel rad varianter av den här ändelsen som kan vara ganska olika varandra. Den andra orsaken är språklig variation

som äger rum hos samma dialektalare och hos olika talare. Det betyder att i många fall har vi inte samma ordform i t.ex. bestämd singular eller plural utan olika. Både företeelserna är viktiga inte bara för substantivet, utan även för dialekten överhuvudtaget och man måste ta dem med i beräkningen om man vill få fram en bra beskrivning av grammatiken. I denna artikel ska jag försöka illustrera det här med maskulina substantiv av 1:a deklination som exempel.

Allomorfer, ljudlagar och analogi

Hos många maskulina substantiv i dialekten är ändelsen i bestämd form singular *-en*, t.ex. *fisk-en*. Samma ändelse har vi i standardsvenskan, men där är det inte maskulint genus utan det så kallade utrum (”gemensamt” genus därför att i svenskan

har särskiljande mellan grammatiskt maskulinum och femininum försvunnit). Denna ändelse förekommer mycket ofta, men den är inte en enda ändelse i bestämd form singular av maskulina substantiv därför att efter konsonanten *t*, exempelvis, har vi vanligen inte *-en*, utan *-n* i dialekten: *hatt – hattn*. Följaktligen, måste vi särskilja basändelsen *-en* och dess variant *-n*. Basändelsen kan vara mest frekvent i texter och muntligt tal, men det är inte nödvändigtvis just så. Här uppstår en fråga om varför vi uppfattar en viss form eller ändelse som en "bas". Huvudkriteriet verkar inte vara frekvens utan maximal frånvaro av fonetiska omvandlingar. I föreliggande fall är *-en* den ändelse vars fonetiska utseende inte har påverkats av någon fonetisk process (från en synpunkt av språkets synkroniska skick), medan *-n* uppvisar en viss förändring, fast denna kan verka vara mycket obetydande. I lingvistik kallas dessa varianter **allomorfer** (bokstavligen »annat utseende», från gammalgrekiska). En språkbeskrivning måste, för det första, anteckna alla allomorfer hos en ändelse och, för det andra, klarlägga de faktorer som leder till allomorfernas uppkomst. Ett principiellt drag hos allomorfer är att de är bundna **varianter** av en ändelse och inte olika ändelser. Det är viktigt för en språkbeskrivning. Skillnaden mellan allomorfer och **olika ändelser** är den att allomorfer uppstår som resultat av regler som är levande och gällande nu, i nuvarande språket (sådana regler kallas **synkroniska**). Å andra sidan har vi ändelser som inte kan gå tillbaka till en och samma form. Detta innebär att det som händer just nu i språkets historia är oförutsägbart. I vår dialekt har ordet fisk i bestämd singular *-en*, men *änd* 'ände' har *-an*: *ändan*. I den nutida dialekten är dessa ändelser totalt oberoende av varandra och i en sträng mening kan de inte betraktas som allomorfer. Från en språkhistorisk synpunkt kan sådana former gå tillbaka till samma källa (som kallas **urform**), men i en beskrivning av språkets nuvarande skick bör man betrakta de som självständiga. I svenskan är t.ex. ändelserna *-ar* och *-er* i hundar och katter självständiga. I fallet av självständiga ändelser talar man om olika deklinationer (hos substantiv och adjektiv) och konjugationer (hos verb), medan i fallet av allomorfer talar man om varianter inom samma deklination. Det återspeglas även i min ordbok och i min grammatik i det att olika deklinationer markeras med romerska siffror medan varianter inom samma deklination med arabiska. På så sätt har *fisk* markeringen m. I.1 i ordboken (där m. står för maskulinum) och *änd* m. III.2.

I vår dialekt är sista ljud i ordet (exaktare sagt i stammen) den faktor som bestämmer uppstående av allomorfer. Det är det

ljud som ändelsen kommer i kontakt med när den läggs till stammen. Detta utgör ett intressant drag i språket: dess element existerar inte oberoende av varandra, d.v.s. fogas inte som byggklossar utan mycket ofta påverkar varandra eller till och med sammansmälter. En beskrivning av denna samverkan och klarläggande av dess mekanismer och orsaker är en betydande del i grammatiken. Dessutom måste man komma ihåg att sådana mekanismer inte är gemensamma för alla språk, fastän några av dem är tämligen förutsägbara och spridda i olika språk (den här spridningen studeras av **lingvistisk typologi**). Till exempel, *en* behöver absolut inte ersättas med *n* i olika språk, inte ens i närbesläktade dialekter. Liknande fall är individuella för varje språk, vilket bland annat skapar deras mångfald och olikhet.

Vilka är egentligen orsakerna till dessa varianter? Först och främst är ett levande språk naturligtvis inte ett statistiskt system. Många processer och förändringar sker och språkets element påverkar och beror ofta på varandra. I föreliggande sammanhang är två processer gällande. Den första är den ömsidiga påverkan av ljud när de kommer i kontakt med varandra. Dessa fonetiska företeelser kallas **ljudlagar**. Ljudlag är ett grundläggande begrepp i lingvistik. När forskare blev medvetna om att det finns vissa lagar i språket och när de upptäckte konkreta ljudlagar i konkreta språk och språkfamiljer i början av 1800-talet, då uppstod lingvistik som en modern vetenskap. Man upptäckte till exempel att konsonanterna *p* och *qu* i latinet motsvaras av *f* och *hw* i germanska språk. Man har sådana motsvarigheter som lat. *pis-cis* 'fisk' och sv. *fisk* eller lat. *sequor* 'följa', *aqua* 'vatten' och gotiskans *sehwan* och *ahwa* (som i svenskan förvandlades till *se* och *å*). Dessa motsvarigheter är regelbundna (därför är de ljudlagar!), d.v.s. varje latinskt *p* och *qu* måste i princip motsvaras av *f* och *hw* (med eventuella transformationer). Om vi i en viss form inte ser en sådan motsvarighet (t.ex. i formen *såg* dyker *g* av någon anledning upp), är det inte en slump utan ett undantag från föreliggande ljudlag, vilket i sin tur rättar sig efter någon annan ljudlag. Och detta gäller alla ljud i språket. På så sätt har vi inte ett kaos utan ett strängt system av lagar och regler. Fastställande av sådana lagar inom ett språk och mellan språk utgör ett av lingvistikens huvudsyften. Ett anspråklöst exempel på en ljudlags verkan inom ett språk är just den ovan nämnda omvandlingen av *-en* till *-n*. I detta fall ska den fonetiska lagen formuleras enligt följande mönster: ljudet (eller ljudkombinationen) A förändras till B inom ett ord i ställning efter ljudet C. Att fastställa fonetiska lagar (d.v.s. att svara på frågan »hur?») är naturligtvis viktigt för en vetenskaplig språkbeskrivning, men det behövs

ett ytterligare steg: man måste fastställa orsaken till den föreliggande förändringen (frågan »varför?»). Att säga »därför att detta krävs av språkssystemet» är faktiskt inget svar! Ibland är det lätt (t.ex. det är mycket lätt att förklara varför *en* blir *n*; se nedan). Men ibland letar lingvister efter svaret i mer än ett århundrade och skapar hela teorier, men det finns fortfarande inte ett övertygande svar. Såvitt jag vet, har man inte lyckats svara på varför det står *f* o.s.v. i germanska språk när det i latinet är *p*.

En annan viktig process som hela tiden träffas på när man studerar språkförändring är anpassningar av olika språkenheter till varandra som sker inte inom samma ord utan över olika ord. På det viset, i stället för *-n* kan det bli *-en* genom association med talrikare ord med *-en*. Sådana associationer kan äga rum av olika orsaker, t.o.m. mycket egenartade och oväntade, men i det hela räknas sådana företeelser i lingvistik till **analogi**, och de former som uppstår genom analogi kallas **analogiska** (till skillnad från **ljudlagsenliga**). Med en viss förenkling kan man säga att ett gemensamt drag hos analogiska processer är det att de framkallas inte av fonetisk samverkan av element inom samma ord utan uppstår genom association. De är inte ljudlagar därför att de inte innebär någon fonetisk transformation utan är ett byte av ett element mot ett annat, vilket inte är en fonetisk process i sin natur. Men naturligtvis ingriper analogin i fonetiska förändringar, skapar undantag eller specifika fall och ibland fördunklar och komplicerar bilden.

Det är praktiskt taget omöjligt att förutsäga vilken fonetisk förändring eller vilken analogisk process kommer att äga rum i språket. De ljudlagar och analogier som är gällande i ett språk behöver absolut inte vara gällande i ett annat. På samma sätt, kan de processer som påträffas i ett språk under en viss period upphöra i en annan period. Man kan spekulera om vissa företeelser möjligen kan äga rum i ett visst språk i framtiden (därför att de, till exempel, äger eller ägde ofta rum i andra språk), men dessa spekulationer är bara just spekulationer. En konkret riktning i språkförändringen kan bestämmas av sådana faktorer och deras kombinationer i verkligheten är omöjliga att ta med i beräkningen och förutsäga. Språket är ju inte en maskinell algoritm som beror på människans vilja, och detta utgör språkets lockelse och fascination för dem som studerar det.

Jag ska nu försöka beskriva processer som leder till mångfald i grammatiken och anföra mer konkreta exempel. Vissa detaljer ska speciellt uppmärksammas (från min egen erfarenhet just de detaljer som författare av grammatiker ibland väljer att utelämma förekommer mycket ofta i tal och texter). Den här beskrivningen kan verka vara lite torr och monoton, men den utgör en nödvändig del i grammatiken utan vilken det inte går att förstå hur dialekten fungerar.

Maskulina substantiv: översikt av böjningsmönster

Som berättades i föregående artikel, indelas dialektens maskulina substantiv i fyra böjningsmönster (deklinationer) beroende på deras form i bestämd singular och i obestämd plural. Det är just i dessa former som substantiv har icke-sammanfallande ändelser: 1:a deklination: ändelsen *-en* i best. sg. och *-ar* i pl., *fisk* – *fisken* – *fiskar*; 340 icke-sammansatta substantiv

2:a deklination: *-en* i best. sg. och *-är* i pl., *svänsk* – *svänksen* – *svänskar*; 77 substantiv

3:e deklination: *-an* i best. sg. och *-ar* i pl., *änd* – *ändan* – *ändar*; 56 substantiv

4:e deklination: *-en* i best. sg. och omljud i pl., *mann* – *männär*; 5 substantiv.

Som man lätt kan se, är några former gemensamma för olika deklinationer. 1:a, 2:a och 4:e deklinationerna har samma ändelse *-en* i best. sg., men skiljs åt i plural. 3:e deklination sammanfaller med den 1:a i plural, men har en speciell ändelse i best. sg., *-an*. De här ändelserna har varianter (allomorfer), vilket komplicerar systemet och på grund av vilket behöver man särskilja subtyper inom deklinationerna. Maximalt antal allomorfer – fem – har maskulina substantiv i 1:a deklination. Fyra av dem är betingade av olika utseenden i bestämd singular och den femte är förknippad med ett särdrag i plural.

Subtyp m. I.1: 185 substantiv

Som sagt, de flesta maskuliner har ändelsen *-en* i bestämd form singular, t.ex.:

ubb 'uv' (uttalas »obb») – *ubben*,
skog 'skugga' (uttalas »skäg») – *skoggen*,
holm 'flodäng' (»hålm» med tjockt l) – *holmen*
och många andra ord.

Hit hör också substantiv som slutar på en betonad vokal (till skillnad från svenskan där de har *-n* och inte *-en*):

bī 'by' – *bīn*,
dā 'dag' – *dāen*,
stā 'stad' – *stāen*,
smē 'smed' – *smēen*;
kō 'kåda' (på träd) – *kōen*,
blū 'blod' – *blūen*,
ū 'ugn' – *ūen*,
dāi 'deg' – *dāen*.

Subtyp m. I.2: 70 substantiv

Den bildas av substantiv som i bestämd singular har allomorfen *-n* och inte *-en*. Det är typiskt i följande fall:

efter *-d* (men inte *nd*): *būld* 'böld' (med långt u, som i hus) – *būldn*,

efter *t*: *galt* 'svin' – *galtn*,

efter *s*: *uks* 'oxe' – *uksn*,

efter *š*: *hās* 'hals' – *hāsnn*,

efter *rr* (men inte *r*): *snūrr* 'nos, tryne' – *snūrrn*,

ibland efter *l*, som följer konsonant eller obetonad vokal: *gaffl* 'gaffel' – *gaffln*, *sikkāl* 'cykel' – *sikkāln*; i detta fall förekommer också nolländelse, d.v.s. *gaffl* – *gaffl*; alla ord i dialekten som slutar på *l* är låneord.

Varför förvandlas *-en* till *-n* efter de ovan nämnda konsonanterna, men inte efter t.ex. *k*? Jo, *d*, *t*, *l*, *s* har ett gemensamt drag: de är **dentala** konsonanter, d.v.s. uttalas med tungspetsen mot tändernas bakre yta. Konsonanterna *š* och *rr* uttalas med tungspetsen lite högre, men också nära tänderna. I ändelsen *-en* är konsonanten också dental. I sådana former som *galt* måste tungspetsen röra vid tändernas bakre yta för att frambringa *t*, sedan lämna den vid *e* och sedan komma tillbaka mot tänderna igen. Det kan hända att tungspetsen inte lämnar tänderna därför att *t* och *n* har identisk plats i artikulation, så vokalen *e* försvinner (detta försvinnande kallas **synkope** i lingvistik, »skärning till små bitar», från gammalgrekiskan) och i stället för galten får vi uttalet *galtn*.

Subtyp m. I.3: 36 substantiv

Om substantivet slutar på *r* och *l* (tjockt l), slutar bestämd form singular på *n* (uttalas identiskt med rikssvenskans *m* i barn):

būr 'bur' – *būnn*,
fūl 'fågel' – *fūnn*,
špōl 'spegel' – *špōnn*.

I sådana fall som *ubb* – *ubben*, *galt* – *galtn* såg vi tydligt var stammen slutar, d.v.s. gränsen mellan stammen och ändelsen var uppenbar. I subtyp m. I.3 försvinner denna gräns (den här företeelsen i morfologi kallas ibland **fusion**, »sammansmältning», från latin). Dessutom försvinner skillnaden mellan konsonanterna *r* och *l* i stammens slut: formen *būnn* skiljs inte från *fūnn*. Parentetiskt kan det tilläggas, att det är förknippat med det faktum att ljuden *l* och *r* ligger mycket nära varandra i sin **artikulationsplats**. Den plats i munnen där *r* bildas är nästan identisk med *l*, den är alveolerna, en liten område bakom övre tänderna. Kanske på grund av detta kallas konsonanterna *r* och *l* sedan antiken **likvidor** (likvida i sg., »flytande som vätska»): de verkar flyta till varandra som vätskor. Skillnaden mellan dem är i deras **artilulationssätt**. Vid *r* darrar tungspetsen och två eller tre gånger rör vid alveolerna, därför kallas sådana konsonanter **vibranter**. När man uttalar *l*, kommer tungspetsen ovanifrån och vidrör lätt alveolerna bara en gång. En sådan konsonant kallas **flap** (om tungspetsen vidrör alveolerna mer än en gång, skulle konsonanten bli vibrant). Det är också intressant att konsonanten *n* inte är »självständig» och fristående. Den förekommer inte av sig själv, utan bara i fogen *r + n* och *l + n*. På grund av detta kan den inte stå i ordets början. I nordiska språk har det aldrig funnits ord som börjat med *rn* och *ln*. Konsonanten *n* jämte *d*, *t*, *š* uppstod inte för så länge sedan och hör till dialektens yngsta ljud.

Det finns en ytterligare fin regelbundenhet förknippad med ljudet *n* i dialekten. Det förekommer stabilt endast i fall av sådana ord som (*fūl* >) *fūnn* och (*būr* >) *būnn*, d.v.s. om ordet består av en stavelse. Om ordet är flerstavigt, t.ex. *likāl* 'nyckel' eller *vāvār* 'hästvagn', kan *n* bli *n*. Ordet *likāl* har i best. sg. *likān* och även *liken*, *vāvār* har *vāvār* och *vāven*. Man bör också märka att ord som »barn», där *n* hör till stammen, uttalas i dialekten utslutande med *n* och aldrig med *n*: *bōn*.

Subtyp m. I.4: 39 substantiv

Om ett substantiv slutar på *n*, har det ingen speciell ändelse i bestämd singular, vilken i så fall är identisk med obestämd form, d.v.s. har nolländelse.

stān – *stān* 'sten',
bōūn – *bōūn* 'böna',
grāūn – *grāūn* 'gren',
kāven – *kāven* 'vattenmelon', ett slaviskt lånord.
Här har vi samma företeelse som i fallet av *galtn*. Tungspetsen lämnar inte tändernas bakre yta, därför försvinner vokalen *e* och *stā-*

inen (= stenen) blir *stään*. Till denna subtyp också hör substantiv med nd i stammens slut:

hund – *hund* (uttalas »hond» med o som i botten) 'hund',
sönd – *sönd* 'sand'.

Man kan lägga märke till att historiskt sett är sådana former av bestämd singular som *stään* och *hund* inte identiska. *Stään* uppstod från *stäinen* genom försvinnandet av *e* (synkope) och är en ljudlagsenlig form, medan *hund* i best. sg. är kanske inte ljudlagsenligt därför att hunden borde ha blivit *hundn* (liksom *galn*) och sedan *hunn*. Det bekräftar av Nucködiakten i Estland, där substantiven »hund» och »sand» uttalades med *nn* i bestämd singular, men inte *nd*. Alltså skulle ett ljudlagsenligt par vara *hund* > best. sg. **hunn*, men under association med *stään* > *stään* har en utjämning skett till fördel av identiska obestämd och bestämd singular. Det är analogi som ingriper i den fonetiska processen.

Slutligen hör till denna subtyp några maskulina substantiv som inte får någon ändelse i bestämd singular av en helt annan orsak. De är låneord som har kvar ett fonetiskt kännetecken av ordets främmande ursprung, nämligen en stam med *l* som slutljud, t.ex. *kástrüll*, *sikkäl*. Dialektens egna ord kan aldrig ha en stam som slutar på vokal + *l* därför att det finns en sträng regel enligt vilken *l* bara kan förekomma i denna ställning. Det är påfallande att dialektalare ogärna lägger till ändelsen *-en* eller *-n* till inlånade substantiv (fast former med *-en* finns, t.ex. *skälen* 'hingsten', möjligen till ty. *Schälhengst*). Och det är fallet inte bara i vår nutida dialekt. Anton Karlgren som var i byn 1904 lade också märke till denna företeelse. Orsaken är det att några låneord inte är fullständigt inkorporerade i dialektens grammatiska system, så de får inte en speciell form av bestämd singular.

Vi ser alltså att subtyp m. I.4 omfattar tre olika grupper av substantiv, d.v.s. med en fonetiskt sett regelbunden nolländelse i bestämd singular (*stään*), med en analogisk nolländelse (*hund*) och med nolländelse på grund av substantivets främmande ursprung.

Subtyp m. I.5: 10 substantiv

Den sista varieteten i 1:a deklinationen av maskulinerna är av en helt annan natur och särskiljs inte på grund av en specifik bestämd form singular, utan därför att framför pluraländelser hos vissa substantiv inskjuts konsonanten *j*:

bänk – *bänkjar*,
dräjjar 'stalldräng' – *dräjjar*.

I dialekten inskjuts *-j* bara efter konsonanterna *k*, *g*, *ŋ* (de kallas *velara*), därför är denna subtyp betingad av samma fonetiska faktor, nämligen stammens sista ljud.

Variation

När vi studerar grammatik av en levande dialekt ser vi dess två fundamentala drag: stabilitet och variation, och variationen är mycket mer synbar och utskjutande i dialekten än i standardspråket eftersom det för dialekten ju varken finns preskriptiv ordbok eller grammatik, eller språkråd, eller akademi. Med variationen menar jag här först och främst sådana fall när en och samma grammatiska betydelse (t.ex. plural) uttrycks hos ett och samma ord genom mer än en ändelse. Ja, dialekttalarna är äldre personer och kan helt enkelt blanda böjningsändelserna. Några av de former som jag inspelade under mina intervjuer hörde eller använde talarna sista gången för sjuttio år sedan enligt deras egna ord (vilket i själva verket inte är förvånande därför att Lidia Utas pratade dialekt med till exempel sin mormor). Men variationen påverkar ofta inte enstaka former utan hela segment i morfologin och signalerar att detta segment undergår en viss förändring. Det är just på grund av det här som en studie av variation sprider ljus över levande processer i språkförändringen. Sådana språk som Gammalsvenskbydialekten kan jämföras med ett laboratorium där språkförändringen kan iaktas och registreras mycket tydligt. Och det är viktigt för allmän språk teori. Dialektens grammatik behöver varken vara inskränkt i fastställandet av böjningsmönster eller övervärdera deres regelbundenhet. Vi behöver inte omedvetet eller desto värre medvetet överföra till dialekten drag av ett standardspråk (som standardsvenska eller standardryska) med dess stränga och rigida preskriptioner om vad som är »rätt» och »fel». Å andra sidan bör vi inte undervärdera dialektens stabilitet. De regler som lagts fram i denna artikel är inte alltid statiska och undantagslösa därför att de tillåter variation. Till exempel hör ordet *bänk* till subtyp m. I.5, vilket innebär att det måste ha *j* i plural: *bänkjar*, *bänkjana* eller *bänkja*: *To ve levd uite Pöln, so vä-där uite skūla blakk-glāsna po skūl-bänkja* 'När vi bodde i Polen, så där var i skolan bläckglas på skolbänkarna' (ur Lidia Utas' minnen om krigstiden). Men vid sidan av dessa former kan man använda formen *bänka* i bestämd plural: *Umm-e a rävna, so-dom änt a satt tēr po bänka* 'Om det

regnade, så skulle de inte sitta där på bänkarna' (sade Lidia Utas om sina pratsamma grannar i ålderdomshemmet som tyckte om att sitta ute på bänken under ett högt träd i gården). Ett annat iögonfallande exempel på variation är bestämd form plural, där ändelsen *-ana* är nästan lika frekvent som *-a*. Jämför: *Papa brūka klē pō se skrill-skūa o brūka kēr me po īsn po slāan* 'Pappa brukade klä på sig skridskorna och brukade köra mig på isen i släden' och *Där vär än pojke... skrill-skūana hāv-en po fētäre...* 'Där var en pojke... skridskorna hade han på fötterna...'. Båda meningar kommer från samma talare, Lidia Utas, en av de kunnigaste dialekttalarna. Man kan lätt anföra många andra exempel där *-ana* används vid sidan av *-a*. Det är faktiskt inte lätt att säga vilken av dessa ändelser synkroniskt sett bör betraktas som basvariant i 1:a deklinationen av maskulina substantiv eftersom de båda är användbara, fast *-a* verkar vara vanligare.

Det ovan sagda sammanfattas i tabellen här nedan. Den anger alla subtyper inom 1:a deklination samt varianter av ändelserna.

Anmärkning om stavningen

Det finns ingen etablerad stavning för dialekten. Alla forskare som skrev om den och anförde exempel använde sina egna stavningssystem. Jag har förklarat mina stavningsprinciper i detalj i »Sverigekontakt», N° 1 (2018). Bokstäverna *ā, ē, ī, ō, ū, ā, ō, ū* betecknar långa vokaler; *ā* uttalas på samma sätt som svenskt *a* i *hand* (men är långt); *ō* och *o* uttalas alltid som *å* i *år*, *fätt*; *ū* och *u* som *o* i *bo*, *bott*; med *ū* och *ü* betecknas vokaler som uttalas som *u* i *hus*, *hund*, fast den korta *u*-vokalen i dialekten är öppnare och uttalas med framskjutna läppar. Med *đ, ʃ, ŋ* betecknas samma ljud som svenska *rd, rt, rn*; *ʃ* betecknar en konsonant som liknar tyskt *sch* i *Fisch*; *l* är »tjockt» *l* (tungspetsen viks högt till gommen, sedan sänks den ner snabbt och vidrör alveolerna en gång); *ŋ* uttalas som *ng* i *sång*; *x* uttalas som tysk *ach-Laut*; *þ, t, k* är oaspirerade; *g, s, j, tj* uttalas alltid som *g + j, s + j, t + j* och aldrig som i standardspråket. Det finns ingen tonaccent i dialekten; med *'* betecknas frasbetoning.

Böjningstyper av maskulina substantiv, 1:a deklination:

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
I.1	<i>-en</i>	<i>-ar</i>	<i>-a // -ana</i>	<i>fisk, fisken, fiskar, fiska // -ana</i> 'fish'
I.2	<i>-n</i>			<i>kvüst, kvüstn, kvüstar, kvüsta // -ana</i> 'kvist'
I.3	<i>-ŋ</i>			<i>stül, stün, stūlar, stūla // -ana</i> 'stol'
I.4	noll			<i>bjün, bjün, bjünar, bjüna // -ana</i> 'björn'
I.5	<i>-en</i>	<i>-(j)-ar</i>	<i>-(j)-a//-(j)-ana</i>	<i>säkk, säkken, säkkjar, säkkja // -jana</i> 'säck'

Text och foton: Alexander Mankov
Riksföreningen Sverigekontakt; Göteborgs universitet